

CHET TILIDA GAPIRISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH

Akbar Rustam o'g'li Idiyev

(SamDCHTI, "Ingliz filologiyasi" kafedrası o'qituvchisi)

Yulduz Otabek qizi Mahmatkulova

(SamDCHTI talabasi)

Annotatsiya: Bu maqolada chet tillarini o'rganishda muhim bo'lgan ustunlardan biri speaking(ya'ni so'zlashuv)ni rivojlantirishda ko'pgina muammolarga sabab bo'luvchi grammar, listening, vocabularyning o'rni va ularga yechim bo'la oladigan qoidalar tahlil qilinadi. Hamda bu mavzu doirasida olimlarning fikri va qarashlari ham atroflicha bayon etiladi.

Kalit so'zlar: Speaking, grammar, listening, vocabulary, ESL, imtihon, ibora, tarjima, material, antonim, sinonim, axborot, auditoriya, notiq, geologiya, akklimizatsiya, iqlim,organizm, muloqot.

Abstract: This article analyzes the role of grammar, the role of listening vocabulary, and the rules that can be the solution to many problems in the development of speaking, one of the important pillars in the study of foreign languages. The views and opinions of scholars on this topic are also described in detail.

Key words: Speaking, grammar, listening, vocabulay, ESL, examination, phrasal verbs, material, antonym, synonym, infomation, audience, speaker, geology, acclimization, climate, organism, encounter.

KIRISH

Siz bilishingiz kerak bo'lgan 5 ta nutq qoidalar!

Grammatikani ko'p o'rganmang

Bu qoida ko'plab ESL talabarlari uchun g'alati tuyulishi mumkin, ammo bu eng muhim qoidalardan biridir. Agar siz imtihonlardan o'tmoqchi bo'lsangiz, grammatikani o'rganing. Biroq, agar siz ingliz tilini yaxshi bilmoqchi bo'lsangiz, unda siz grammatikani o'rganmasdan ingliz tilini o'rganishga harakat qilishingiz kerak.

Grammatikani o'rganish sizni faqat sekinlashtiradi va sizni chalg'itadi. Siz jummalarni yaratishda tabiiy ravishda mahalliy gaplarni aytish o'rniga qoidalar haqida o'ylaysiz. Esda tutingki, ingliz tilida so'zlashuvchilarning faqat kichik bir qismi barcha grammatika qoidalarining 20% dan ko'prog'ini biladi. Ko'pgina ESL talabarlari ona tilida so'zlashuvchilarga qaraganda ko'proq grammatikani bilishadi. Agar-da siz savol bersangiz ularda, albatta, to'xtam bo'ladi. Gapirishga ikkilanib qolishadi.

So'z birikmalarini o'rganing va yana o'rganing

Ko'pgina talabalar lug'atni o'rganadilar va to'g'ri jumla yaratish uchun ko'p so'zlarni birlashtirishga harakat qilishadi. Ba'zi insonlarning qancha so'z bilishi meni hayratda qoldiradi, lekin ular to'g'ri gap tuza olmaydilar. Sababi, ular iboralarni o'rganmaganlar. Bolalar tilni o'rganganda, ular ikkala so'z va iboralarni birgalikda o'rganadilar. Xuddi shunday, siz iboralarni o'rganishingiz va o'rganishingiz kerak.

Agar siz 1000 ta so'zni bilsangiz, bitta to'g'ri gapni ayta olmasligingiz mumkin. Ammo agar siz 1 ta iborani bilsangiz, yuzlab to'g'ri jummalarni yaratishingiz mumkin. Agar siz 100 ta iborani bilsangiz, qancha to'g'ri gaplarni ayta olishingizga hayron qolasiz. Va nihoyat, agar siz atigi 1000 ta iborani bilsangiz, siz deyarli ingliz tilida so'zlashuvchi bo'lasiz.

Ingliz tilida so'zlash asoslari bo'limi bitta ibora bilan ko'p sonli jumlar yaratishning ajoyib namunasidir. Shuning uchun turli xil so'zlarni o'rganish uchun soatlab vaqt sarflamang. Buning o'rniga iboralarni o'rganish uchun bu vaqtdan foydalaning va siz ingliz tilini ravon gapirishga yaqinroq bo'lasiz.

Tarjima qilmang

Inglizcha jumla yaratmoqchi bo'lganingizda, ona tilingizdan so'zlarni tarjima qilmang. So'zlarning tartibi, ehtimol, butunlay boshqachadir va buni qilish bilan siz ham sekin, ham adashgan bo'lasiz. Buning o'rniga, aytayotgan so'zlar haqida o'ylamaslik uchun iboralar va jummalarni o'rganing. Avtomatik bo'lishi kerak.

Tarjima bilan bog'liq yana bir muammo shundaki, siz o'rgangan grammatik qoidalarini o'z ichiga olishga harakat qilasiz. Ingliz tilidagi jummalarni yaratish uchun grammatikani tarjima qilish va o'ylash noto'g'ri va undan qochish kerak.

O'qish va tinglash yetarli emas. Eshitganingizni gapirishga mashq qiling!

O'qish, tinglash va gapirish har qanday tilning eng muhim jihatlaridir. Xuddi shu narsa ingliz tiliga ham tegishli. Biroq, so'zlash ravon bo'lishi uchun yagona talabdir. Chaqaloqlar va bolalar birinchi navbatda gapirishni o'rganishlari, ravon bo'lishlari, keyin o'qishni, keyin yozishni boshlashlari odatiy holdir. Shunday qilib, tabiiy tartib tinglash, gapirish, o'qish, keyin yozishdir.

Birinchi muammo

Dunyo maktablarida avval o'qish, keyin yozish, keyin tinglash va nihoyat gapirishga o'rgatishlari g'alati emasmi? Garchi u boshqacha bo'lsa-da, asosiy sabab shundaki, ikkinchi tilni o'rganayotganda, uni tushunish va o'rganish uchun materialni o'qish kerak. Shunday qilib, tabiiy tartib tinglash, gapirish, o'qish, keyin yozish bo'lsa ham, ESL talabalari uchun tartib o'qish, tinglash, gapirish va keyin yozishdir.

Ikkinchi muammo

Ko'pchilik o'qish va tinglashning sababi shundaki, ular faqat shu bilan shug'ullanishadi. Lekin ingliz tilida ravon gapirish uchun gapirishni mashq qilish kerak. Tinglash qismida to'xtamang va o'rganayotganingizda shunchaki tinglamang. Tinglayotgan materialni baland ovozda gapiring va eshitgan narsangizni mashq qiling. Og'zingiz va miyangiz qila olmaguncha baland ovozda gapirishni mashq qiling.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Amerika olimlari Mr Welles o'zining "The Orator's guide or rules for speaking and composing" asarida speakingning muhim bo'lgan turlaridan biri pronunciation haqida so'z yuritganlar. Pronunciation bu "talaffuz" demakdir. Pronunciation harakat deya atalishini, uningsiz nutqimiz ravon chiqmasligini va talaffuzimiz qanchalik chiroyli bo'lsa, atrofdagilarni ham nutqimizga jalb qila olishimizni aytib o'tgan.

Hind olimi o'zining Aittik Chandra "Golden rules of public speaking" asarida yaxshi nutq so'zlash uchun odam uzoq vaqt mashaqqatli o'rganishdan ko'ra, g'ayrioddiy tabiiy iste'dodga ega bo'lishi kerak degan o'yni xato ekanligini aytgan. Hattoki nutqni yaxshi bo'lishi inson kayfiyatiga ham bog'liqligini, qo'rquv va hayajon bo'lmasligi kerakligini aytganlar.

Yana bir German olimi Reader's Digest Association "Write better, speak better" asarida esa inson nutqini rivojlantirishda bitta so'zning turli xil antonimlarini, hamda sinonimlarini qo'llash kerakli haqida aytib o'tilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Keling, yaxshisi endi speakingda talaffuz borasida qilinadigan xatolarni ko'rib o'tamiz. Masalan, geology so'zini oladigan bo'lsak, bu so'z talaffuz jihatidan yangi o'rganuvchilarga qiyinlik tug'dirishi mumkin. G harfini [j] tarzida aytib yuborishadi. Acclimatization so'zini ham ko'radigan bo'lsak, talaffuz qilishga, albatta, qiyinlik qiladi. Geologiya (geo... va ...logiya) — Yer po'sti va Yerning tuzilishi, tarkibi, harakatlari va rivojlanish tarixi haqidagi fanlar majmui. Akklimatizatsiya (lot ak – uchun, yun. Clima – iqlim) – organizmlarning yangi yashash sharoitlariga moslanishi demakdir.

O'zingizga xos bo'ling - birinchi navbatda o'zingizni bilish juda muhimdir. Shundagina siz eng yaxshi spektaklingizni qo'yishingiz mumkin. O'zingizning kuchli tomonlaringizni tahlil qiling va ularni yaxshi ko'rsating. O'zingizning zaif tomonlaringizni o'rganing va ular ustida ishlang. O'zingizni bilsangizgina o'zingiz bo'la olasiz - va bu yaxshi notiqlik bo'lish uchun birinchi qadamdir.

Aniq muloqot - aniq muloqot qiling. Gapirayotganingizda mazmuningiz aniq va taqdimotingiz yanada aniq bo'lishi kerak. Bunga erishish uchun sizdan katta tayyorgarlik talab etiladi. Tayyorlikni hech narsa almashtira olmaydi. Notiqlarning eng buyuklari o'zlarining dalillari va raqamlarini tayyorlaydilar va bu faktlarni mukammal bajarish uchun, hatto eng yaxshi notiqlar ham bir vaqtning o'zida oyna yoki oila yoki do'stlar oldida mashq qiladilar.

O'z auditoriyangizni biling - agar siz murojaat qilayotgan odamlarni bilmasangiz, ular bilan qanday bog'lanishni bilish qiyin. Sizning nutqingiz ularga qanday ta'sir qilishini va ularning so'rovlari va tashvishlarini oldindan bilish uchun tinglovchilaringizning yoshi, didi va tafakkurini bilib oling.

Nutqingizga vaqt ajrating - nutqingizning to'g'ri uzunligi bilan tinglovchilaringizni qanday jalb qilishni biling. Juda uzoq nutq ko'pincha tinglovchilaringiz bilan aloqani uzib qo'yadi va sizni ularning e'tiborini yo'qotadi.

Ideal holda nutq 15-20 daqiqadan oshmasligi kerak. Qisqa nutqlar ham sizning mavzuvingiz haqida ko'p narsani bilmaslik va fikrlarni o'z ichiga ololmaslik kabi taassurot qoldirishi mumkin.

Yaxshi sarlavha bilan ajoyib boshlang - Yaxshi sarlavha tinglovchilarni nutqingizni intiqlik bilan kutadi. Shuningdek, u nutqning kayfiyatini belgilaydi. Darhaqiqat, tomoshabinlar sizni qanchalik intiqlik bilan eshitishni xohlashlarini sarlavha bilan aniqlaydilar. Misol uchun, maqsadli auditoriya sifatidagi bir guruh yoshlar/o'smirlar orasida mashhur qo'shiq matni ularni darhol o'ziga jalb qilishi yoki o'ziga xos biror narsa bo'lishi kerak.

Ularning fikrlarini oching - ajoyib unvon muhim bo'lgani kabi, nutqingiz mazmunida ham arziydigan narsa bo'lishi kerak. Tinglovchilaringizni fikr yuritishga, tahlil qilishga va nutqingizda ishtirok etishga harakat qiling. Tomoshabinlaringiz bilan yaxshi aloqa o'rnatish. Ularning sizning mavzuvingizga qiziqishini uyg'oting.

Axborot oqimini saqlang - Tomoshabinlaringiz adashmasligiga ishonch hosil qiling. To'g'ri ma'lumotlar va statistika bilan ularni yangilab boring.

Mukammal nutq uchun 3 ta qoralama yarating – Yakuniy nusxaga uchta qoralama qilish eng yaxshi nutqni yaratishi isbotlangan haqiqatdir. Yakuniy nutqingizni har tomonlama bajarish uchun yozing, qayta yozing va qayta yozing.

XULOSA:

Sinonim – xuddi shu tilda boshqa so'z yoki ibora bilan deyarli yoki deyarli bir xil ma'noni anglatuvchi so'z yoki ibora, masalan, yopish – yaqin sinonim.

Antonimlar qarama-qarshi qiymat. Masalan, issiq – sovuq, tong – kechqurun, sekin – tez va hk.

Xulosa qilib aytganda, nutqimizda sinonim, antonim so'zlardan yuqoridagi qoida va maslahatlarga amal qilgan holatda to'g'ri va unumli foydalanishimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Welles "The Orator's Guide or Rules for Speaking".
2. Aittik Chandra "Golden rules of Public Speaking".
3. Reader's Digest Association "Write Better, Speak Better" 1977.
4. Osiyo Tinch Okeani Boshqaruv Instituti rahbarlarining so'zlari.